

PUOLUSTUSTOIMINNAN TIETOAUKKOJA

Pertti Joenniemi

Siviilihenkilöiden otteen vahvistaminen puolustuspolitiikassa sekä puolustus suunnittelun lisääntyminen on useissa maissa johtanut siihen, että julkisesti käytettävissä olevat tiedot puolustustoiminnasta ovat nopeasti lisääntyneet. Malliesimerkkejä hyvistä tietolähteistä ovat Saksan liittotasavallan ja Englannin valkoiset kirjat, puolustusministeriön lausunnot ja vuosikertomukset Yhdysvalloissa, Italiassa ja Kanadassa sekä erilaiset puolustuspolitiikkaa koskevat viralliset selvitykset Ruotsissa (SOU). Meillä Suomessa asiantuntijavalta puolustuspolitiikassa on pysynyt verrattain tiukasti puolustusvoimien itsensä ja sotilaiden käsissä eikä myöskään puolustus suunnittelu ole lähtenyt kehittymään yhtä nopeasti kuin monissa muissa valtioissa. Tästä on ollut seurauksena, että puolustuslaitoksen ulkopuolella puolustuspolitiikasta käytettävissä olevat tiedot ovat meillä edelleen verrattain niukat.

1960-luvun lopulla puolustuslaitoksella oli meneillään eräänlainen avoimien ovien kausi. Suhdetoimintasyistä myös erilainen puolustustoiminnasta tiedottaminen lisääntyi ja ulkopuolisten mahdollisuudet muodostaa käsityksiä puolustuspolitiikan tilasta ja suunnasta paranivat. Ruotsista kopioitiin malli vihkoselle »taskutietoa maanpuolustuksesta» ja puolustuslaitos ryhtyi myös julkaisemaan vuosittaista toimintakertomusta. Yhä enemmän on myös julkaistu sellaisia tutkimuksia, jotka selvittelevät asevarustelun vaikutuksia yhteiskunnassa. Tilanne on muutamassa vuodessa selvästi parantunut, mutta toisaalta meillä on vielä pitkä matka siihen tasoon jota edustaa mm. Saksan liittotasavallassa julkaistava »Weissbuch». Puolustustoimintaa koskevat tiedot meillä

Suomessa jättävät vielä monia olennaisia aukkoja, joista olen seuraavassa pyrkinyt kartoittamaan muutamia olennaisimpia.

1. Tiedot puolustusmenojen alueellisesta jakaantumisesta. Puolustuslaitoksen tilitysjärjestelmä on aikaisemmin ollut sellainen, että näitä tietoja ei ole kyetty laskemaan. Kuitenkin niillä on merkitystä mm. kehitysaluepolitiikan ja valtakunnansuunnittelun kannalta.

2. Sellaiset panos-tuotos mallien avulla laskettavissa olevat tiedot asevarustelun yhteiskunnallisista vaikutuksista, jotka kattavat useamman vuoden aikavälin. Toistaiseksi meillä on puolustusneuvoston toimeksiannosta tehty ainoastaan yksi tällainen tutkimus, jonka perusaineisto on vuodelta 1963. Asevarustelun yhteiskunnallisten vaikutusten — työllisyysvaikutuksen, vaikutuksen vientiin ja tuontiin, inflaation nopeuteen, kulutuskysyntään jne. — selvittämiseksi tarvittaisiin tällaisten tutkimusten uusimista niiltä myöhemmiltä vuosilta, joilta meillä on laadittu panos-tuotos malleja.

3. Tiedot hankintamenojen jakaantumisesta kuluneen kaluston korvaamisen ja uuden, puolustuspotentiaalia lisäävien hankintojen välille. Toistaiseksi meillä ei ole ollut mahdollista tehdä johtopäätöksiä esimerkiksi siitä, johtuuko puolustusmenojen tasoon kohdistuva paine pyrkimyksestä korvata aikaisempaa vanhentunutta kalustoa vai 1960-luvun puolessavälissä suoritettujen hankintojen luomista raskaista ylläpitomenoista.

4. Tiedot hankintamenojen käytöstä. Valtion menoarvioiden perusteluista on saatavissa jonkin verran tietoja siitä, minkä aseiden ja asejärjestelmien rahoittamiseksi uudet hankintamenot on tarkoitettu, mutta erityisen suuri puute on siinä, että meiltä puuttuvat lähes tyystin tiedot hankintamenojen jakautumisesta eri teollisuuslaitosten kesken. Tämä estää saamasta kuvaa nykyaikaisessa puolustustoiminnassa tärkeistä sotilaallis-teollisista suhteista. Yhteiskunnan demokraattisen valvonnan kannalta tällaiset tiedot ovat olennaisia ja siksi useissa maissa myös julkisesti saatavissa. Hankintamenojen vaikutusten arvioimiseksi tarvittaisiin tietoja puolustuslaitoksen kaluston yhteenlasketun arvon muutoksista. Toistaiseksi tällaista tietoa on ollut käytettävissä ainoastaan yhdeltä vuodelta ja pitkittäisleikkausta ei voi vielä tehdä. Hankintamenoista on myös olennaista tietää niiden jakaantuminen kotimaisten ja ulkomaille suuntautuvien hankintojen kesken mm. maksutasevaikutusten arvioimiseksi.

5. Tiedot miesvoimastruktuurin muutoksista. Myös meillä on viime vuosina tapahtunut selvää siviiliasiantuntijoiden ja teknisten alojen asiantuntijoiden lisääntymistä puolustusvoimissa, mutta tämän muutoksen nopeudesta ei ole käytettävissä tietoja. Samoin on vaikea arvioida vakinaisen henkilökunnan ja asevelvollisten lukumäärien suhteissa tapahtuneita muutoksia, muutoksia upseerien ja aliupseerien suhteessa, siviilityövoiman käytön lisääntymistä esimerkiksi värvätyinä tai toimistohenkilökuntana jne. Myös Suomessa puolustuslaitos on muuttuva organisatio henkilörakenteen suhteen. Tämän

muutoksen suunnasta ja nopeudesta meillä ei ole riittävästi julkista tietoa käytettävissä.

6. Tiedot miesvoimarakenteen funktionaalisesta jakaantumisesta. Tähän ryhmään kuuluvat tiedot aselajien välisten painopisteiden muutoksista — oletettavasti teknisempien aselajien suuntaan — koulutustoiminnan, hallinnollisten tehtävien ja suunnittelutehtävien välinen suhde puolustuslaitoksen toiminnassa sekä tiedot varsinaisesta kenttätoiminnasta. Myös tiedot palvelusajan pituuden muutoksista kuuluvat tähän ryhmään, sillä kertausharjoitusten lisääntyminen ja pitkäaikaisten, 11 kuukautta palvelevien osuuden lisääntyminen kaikista asepalvelustaan suorittavista oletettavasti lisää keskimääräisen palvelusajan pituutta ilman, että palvelusaikaa muuten muuteltaisiin. Kertausharjoitusten lisääntyminen aiheuttaa sotalaitosjärjestelmämme siirtymisen miliisijärjestelmän suuntaan, mutta muutoksen nopeutta on tarkkojen tietojen puutteessa vaikea arvioida.

7. Tiedot kokeilu- ja kehittämistoimintaan käytettävistä varoista. Puolustusbudjetissa tätä menoryhmää ei meillä vielä toistaiseksi ole — vastoin monien muiden maiden käytäntöä — otettu omaksi menoryhmäkseen vaan johtopäätökset joutuu tekemään tutustumalla erilaisiin mietintöihin, tutkimuslaitosten vuosikertomuksiin sekä ulkomaisiin lähteisiin. Puolustuslaitoksen ja yliopistojen sekä erilaisten tutkimuslaitosten välisten suhteiden selvittämiseksi tällaiset tiedot ovat välttämättömiä ja myös demokraattisen valvonnan yksi avainkohta nykyaikaisessa puolustustoiminnassa.

8. YK-joukoista aiheutuvat kustannukset ja rauhanturvatoiminnan suhde puolustustoimintaan. YK-joukkoja hoidetaan hallinnollisesti erillään puolustustoiminnasta, mutta monia yhtymäkohtia on silti olemassa. Rauhanturvatoiminnasta aiheutuvan hyödyn ja haittojen arvioimiseksi nykyistä paljon tarkemmat tiedot ovat paikallaan — ja erityisesti puolustustoiminnan ja rauhanturvatoiminnan monista yhtymäkohdista.

Monet edellä luetelluista tietoaukoista ovat sellaisia, että ne tuskin täyttyvät ilman puolustuslaitokseen muualta yhteiskunnasta suuntautuvaa painetta. Siksi olisikin paikallaan, että puolustustoimintaa koskevien tietojen julkaiseminen siirtyisi entistä voimakkaammin puolustusministerin, puolustusasiainvaliokunnan, puolustusneuvoston tai seuraavan (parlamentaarisen) puolustuskomitean tehtäväksi. Edellinen meillä istunut puolustuskomitea (ns. Janssonin komitea) ei ollut revisiokomitea siinä mielessä, että se olisi sisällyttänyt tehtäviinsä puolustustoimintaa koskevan tietoaikojen julkaisemisen.